

Милисав Миленковић

*(Не)играти Миладина Шеварлића?**

Миладин Шеварлић је драмски писац који се својим укупним опусом сврстао међу најплодније ствараоце тог књижевног рода, ако није и најплоднији српски савремени драмски писац. Написао је тридесетак драмских дела различите тематике, од оних са садржајем и ликовима из наше историјске прошлости, преко оних који се баве распадом српског грађанског сталежа после Другог светског рата, до текстова са савременом, актуелном тематиком. Освајао је награде, међу којима и Стеријину, многа признања, а прошао је и низ завидних функција, од уметничког директора и управника позоришта, до телевизијског уредника.

Својом дипломском драмом на београдској Академији за позориште, филм, радио и телевизију (данас Факултет драмских уметности), *У рукама оца* Миладин Шеварлић је, третирајући тоталитаризам у лику инквизиције и судбину младог интелектуал-

ца који покушава да јој се супротстави, означио себе као носиоца и интерпретатора теме која је у његовом укупном стваралаштву остала трајно присутна и препознатљива. Без обзира да ли на сцену изводи царева и деспоте српске историје, осиромашене грађане или новокомпоноване богаташе и “тајкуне”, као ликове овог, транзиционог времена, он остаје подједнако критичан, ироничан, склон фарси, па и спрдњи приликом њиховог сликања. Миладин Шеварлић је писац и интелектуалац који више сумња него што верује. Притом, његова сумња није злурада, ни омаловажавајућа. Она је, пре, изазов да што дубље и рељефније изрази време и ослика типичне карактере, што их то време порађа.

Вековима, већ, српском духовном позорницом промичу разни митови. И тако, однос према миту претвара се у митоманство које се креће од гусала до “турбо-фолка”, од бојног поља до

* Саопштено на трибини: “Портрет драмског писца Миладина Шеварлића”, одржаној у оквиру ФЕДРАСА, 20.октобра 2010. године.

кревета, од епске песме до вица. Увек и свугде, Срби су премоћни, супериорни и не само међу првима, већ неприкосновено најбољи. Примера има безброј и непотребно их је овде наводити. Је ли то израз инфериорности, или пуке жеље да се многе мане нашег рода затома, засене – е да би се ми, Срби, овако малобројни на балканској и светској ветрометини, винули више и домогли тих жуђених висина? Да ли у томе и лежи уљљукујући сан о “небеском народу”, као метафори свих наших хтења и разочарања?

Миладин Шеварлић се подухватио да, пливајући српском матицом узводно, том митоманству у инат, из пркоса и неког скоро лирског бунта, продре у биће и корен тих омамљујућих заблуда. Следствено томе, он деспота Ђурађа Бранковића и младог деспота и престолонаследника Лазара, у драми *Византијски амејџист*, слика и сенчи често ироничном, али и топлом кичицом. Тако је Ђурађ Бранковић “још увек моћна, величанствена фигура; владар увелико окрњених српских земаља, уочи њихове потпуне пропасти”, а његов син, млади деспот Лазар, лик из “новог доба цинизма и декаденције”. Њих двојица, карактером, погледом на свет сукобљени и супротстављени, јесу парадигма и ововремене Србије; оне и ове Србије, расцепљене и подељене од ондашњих до данашњих дана. Разапете између агената венецијанских увозно-извозних фирми и агитатора, папиних изасланика. И један и други лик остаће ушанчен у свом уверењу о томе који је прави излаз и могући спас за ту, тонућу, Србију.

Идеју критичког преиспитивања Миладин Шеварлић ће исто тако оштро, са горко-ироничним подсмехом,

спровести и у *Балканској райсодији* – драми са савременом тематиком – изводећи на сцену рођаке, у Србији Јовановиће, а у Бечу наречене “Јоановиц”, и у њима опет сучелити то класично српско двојство, а у њиховом међусобном “пријатељству” и “бизнису” сагледати обиље неморала, бешчести и криминала. Све то, илустровано оним дистихом:

“Нема среће, нема рата
Док не крене брат на брата...”

што слови као српска народна песма.

И тако, од самог почетка, пре четрдесет и нешто година, до дана данашњег траје та иронична, демитологизујућа и надасве онеспокојавајућа драмска кантилена Миладина Шеварлића.

Упркос захвалној сценичности, рељефности ликова, убедљивости драмског рукописа, упркос плодном стваралачком потенцијалу, богатству и тематској разноврсности, Миладин Шеварлић не спада међу најизвођеније драмске писце овог времена. Одговор на ово самонаметнуто питање је врло разгранат и разуђен. Ризикујући да будем одвећ једностран, рекао бих да Миладин Шеварлић није толико игран као два Ковачевића – Душан и Синиша, као Биљана Србљановић или Милена Марковић, дакле да није толико игран јер сеје својом бритком драмском репликом НЕСПОКОЈСТВО. Јер, заиста, док читате или гледате на сцени оно што је овај драмски писац написао и потписао, осећате како вас подилази лака језа и нелагодност, како вас нека тиха сумња подрива, како се руши нешто што вековима стварамо као одбрану, као изговор, као варку и обману, е да би нам наша колек-

тивна судбина деловала лакше и лепше, удобније и конфорније.

Уосталом, чујмо како то објашњава, правда се, изговара или ликује, ни сам нисам више сигуран, дакле како говори он сам: “У оно време (а то је било време пре две хиљаде године) ја сам био означен као антисрпски писац; када је, међутим, прошло десетак година – са истим текстом (реч је о драми *Косово*) – постао сам просрпски писац и српски националиста. Та цинична спрдња и поигравање свим вредностима, познат је и проверен српски специјалитет.”

Но, свеједно, Миладин Шеварлић остаје, и у овом времену и у историји српске драмске књижевности, као писац који својим интелектуалним ставом, ретко доследним у нас, и вредношћу својих текстова, у самом врху наше не баш претерано дуге вертикале духовног успињања. Са, и упркос посејаном неспокојству, које јесте оно непоткупљиво очишћење о којем су сведочили умни људи пре много векова, хрлећи у позориште.

Можда ће се нешто од тога и поновити. Пре или касније. Не зна се.

За успомену и дуго сећање, 1914.